

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1110

Vragen van het lid **Inge van Dijk** (CDA) aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over *de noodklok van de Wethoudersvereniging over onuitvoerbaar beleid* (ingezonden 21 november 2024).

Antwoord van Minister **Uitermark** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) (ontvangen 24 januari 2025). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2024–2025, nr. 814.

Vraag 1

Deelt u de mening dat wethouders een cruciale rol vervullen in het bestuur van een gemeente?

Antwoord 1

Ja, tezamen met de leden van de gemeenteraad en de burgemeester vervullen de wethouders een cruciale rol in het bestuur van een gemeente.

Vraag 2

Kunt u zich het gevoel van wethouders voorstellen die aangeven «Den Haag stelt zich steeds meer op als «alleenheerser» en daardoor zitten wij met onuitvoerbaar beleid»?¹

Antwoord 2

Ik heb kennis genomen van de zorgen van de wethouders. Het is gebruikelijk bij de start van een nieuwe regeerperiode dat door de coalitiepartijen een regeerprogramma of regeerakkoord wordt opgesteld met ambities voor de komende jaren. Bij de totstandkoming van dit kabinet is gekozen voor een andere werkwijze dan gebruikelijk. Daarbij is eerst een hoofdlijnenakkoord tot stand gekomen en daarna een regeerprogramma. Teneinde deze plannen ook daadwerkelijk om te zetten in uitvoerbaar beleid, is het kabinet momenteel samen met de medeoverheden intensief in gesprek in onder andere het Overhedenoverleg. De intentie van het kabinet is gericht op de continuering van een goede samenwerking tussen partijen.

Ik heb uw kamer per brief geïnformeerd over de uitkomsten van dit Overhedenoverleg en over het proces richting Voorjaarsnota (Kamerstukken II

¹ nu.nl, 19 november 2024, «Wethouders luiden noodklok over onuitvoerbaar beleid: «Water komt tot de lippen»» (<https://www.nu.nl/binnenland/6335801/wethouders-luiden-noodklok-over-onuitvoerbaar-beleid-water-komt-tot-de-lippen.html>).

2024–2025, 36 600 B, nr. 22). Daarnaast vind ik het van belang dat bij nieuwe wetsvoorstellen (organisaties van) decentrale overheden worden uitgenodigd om door middel van een formele consultatie hun inbreng te leveren. Voorafgaand daaraan wordt sinds 2023 als verplichte kwaliteitseis in het Beleidskompas een Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden uitgevoerd (UDO), waarbij de decentrale overheden zo vroeg mogelijk in het beleidsproces meedenken over de vormgeving van het nieuwe beleid dat hen raakt.

Vraag 3

Kunt u invoelen dat het richting wethouders lastig uitlegbaar is dat zij eerst op tal van inwonersavonden vol in de wind hebben gestaan omdat zij hebben moeten pleiten voor de opvang van asielzoekers als gevolg van de spreidingswet, maar dat zij nu de opdracht vanuit het Rijk krijgen om weer terug te gaan en te zeggen dat het allemaal toch niet nodig is?

Antwoord 3

Dat wethouders de koerswijziging lastig vinden, is mij bekend. Tegelijkertijd zullen wethouders, als politieke ambtsdragers, zich ook bewust zijn van het feit dat de landelijke verkiezingen en gewijzigde politieke verhoudingen consequenties kunnen hebben voor eerder gevoerd beleid.

Vraag 4

Bent u van mening dat dit gedrag van de rijksoverheid naar haar decentrale overheden getuigt van een betrouwbare overheid?

Antwoord 4

Decentrale overheden hebben altijd te maken met wetgeving die verandert op basis van voortschrijdend inzicht of andere politieke keuzes. Het kabinet is zich er van bewust dat het inspelen op die veranderende omstandigheden niet altijd makkelijk is en dat het een groot beroep doet op de veerkracht van decentrale bestuurders zoals wethouders.

Vraag 5

Deelt u de zorgen van de Wethoudersvereniging dat lokale bestuurders onvoldoende betrokken worden bij beslissingen en dat deze beslissingen nu vaak genomen worden zonder grondige kennis over de problemen die dit oplevert in de lokale bestuurspraktijk?

Antwoord 5

Voor zover de Wethoudersvereniging het belang benadrukt van een voldoende betrokkenheid van de decentrale overheden bij de totstandkoming van rijksbeleid, deel ik dat belang zonder meer. Om die reden worden de mede-overheden ook actief betrokken bij de maatregelen die consequenties kunnen hebben voor decentrale overheden onder meer via de UDO en consultaties bij concept-wetsvoorstellen. Het kabinet staat open voor signalen die voortkomen uit de specifieke beroepsgroep van wethouders, zoals de brief van de Wethoudersvereniging. In overleg met onder andere de Wethoudersvereniging, wil ik verder verkennen hoe ik het overleg tussen het collectief van wethouders en het Ministerie van BZK wat structureler vorm kan geven, zodat de zorgen van wethouders in de toekomst nog beter in Den Haag op het netvlies staan.

Vraag 6

Wat vindt u van de signalen dat de actiebereidheid onder wethouders groeit? Hoe wilt u voorkomen dat deze onvrede leidt tot verdere verslechtering van de relatie tussen het Rijk en de gemeenten?

Antwoord 6

Samen met de Wethoudersvereniging verken ik op welke manier tegemoet kan worden gekomen aan de zorgen uit de brandbrief. Als onderdeel van de actieagenda Sterk Bestuur² werk ik tezamen met de verschillende beroepsgroepen, waaronder de Wethoudersvereniging, aan verdere versterking van decentrale volksvertegenwoordigingen en besturen. Tegen de achtergrond

² Zie Kamerstukken II, 33 047, nrs. 25 en 27.

van de hoeveelheid wethouders die voortijdig stopt, heb ik bij brief van 4 september 2023 onder meer aangekondigd dat zal worden gezien of de wettelijke bepaling omtrent het maximumaantal wethouders en gedeputeerden aanpassing behoeft.³ Daarbij betrek ik tevens het fenomeen van deeltijd-wethouders.

Wat betreft de zorgen die nu zijn uitgedrukt in de brandbrief, overlappen zij deels met de zorgen over rechtspositie, waardering en werkdruk zoals die leven bij andere politieke ambtsdragers, zoals bijvoorbeeld raads- en Statenleden. Tegelijkertijd zijn er ontwikkelingen in de specifieke rol en positie van de wethouder die zorgen dat de werkdruk toeneemt.⁴ Er zijn in 2024 225 wethouders teruggetreden.⁵ Ook kan het samenspel tussen de ambten extra complexiteit creëren. Daarom vind ik het van belang dat in samenhang wordt gekeken naar een waardevolle invulling van het politieke ambt, het samenspel, en de wethouder in het bijzonder. Mijn voornemen is medio 2025 de Tweede Kamer hier verder over te informeren.

Een tweede voornemen is in te zetten op een meer regulier overleg met afgevaardigden van wethouders, zodat de samenwerking wordt verbeterd en zorgen sneller gesignaleerd worden. Dit wil ik tezamen met de Wethoudersvereniging en de Vereniging Nederlandse Gemeenten gaan oppakken. Een eerste stap daarbij is het consequent en regulier organiseren van een Overhedenoverleg.

Ten derde wil ik onverminderd inzetten op de uitvoerbaarheid van beleid door gemeenten. Zoals ook aangegeven in de beantwoording van vraag 2 is daar de afgelopen jaar al veel werk verricht. Zo is begin 2023 de Uitvoerbaarheids- toets Decentrale Overheden (UDO) ingevoerd. Ik wil de komende jaren met medeoverheden het brede gesprek voeren over de balans tussen ambities, taken, middelen en uitvoeringskracht en gezamenlijk met hen sturen op een aantal bepalende gezamenlijke maatschappelijke opgaven.

Vraag 7

Bent u het eens met de stelling van de Wethoudersvereniging dat gemeenten de laatste jaren steeds meer taken hebben gekregen, maar niet genoeg geld hebben om deze goed uit te voeren?

Antwoord 7

Ik ben bekend met de zorgen van gemeenten, met name op het terrein van de grote decentralisaties in het sociaal domein. We voeren als kabinet ook het gesprek met de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), onder meer over de Hervormingsagenda Jeugd en de houdbaarheid van de Wmo. In zijn algemeenheid is dit een complex vraagstuk. Ik begrijp de zorgen over de financiën; daarnaast ben ik ermee bekend dat bij gemeenten ook zorgen zijn over de arbeidsmarkt en de uitvoeringskracht. Naar aanleiding van het Overhedenoverleg heb ik aangegeven dat ik veel waarde hecht aan de balans tussen de ambities, taken, middelen en uitvoeringskracht. Daarbij is bij het Overhedenoverleg van kabinetszijde erkend dat deze onder druk staat. Het gesprek daarover moet wel zorgvuldig en precies worden gevoerd en daartoe zijn ook concrete afspraken gemaakt. Het vraagstuk is ook complex omdat de middelen die gemeenten ontvangen voor hun takenpakket beleids- en bestedingsvrij zijn. Dit betekent dat gemeenten zelf besluiten over de allocatie van deze middelen en dat er geen 1-op-1 vergelijking kan worden gemaakt tussen de inkomsten voor en de uitgaven aan een specifieke decentrale taak. Bovendien is het vaststellen van het budget dat gemeenten nodig hebben voor het adequaat uitvoeren van taken geen exacte wetenschap, die op basis van een simpele rekensom kan worden vastgesteld.

Voor nieuw beleid geldt artikel 2 van de Financiële-verhoudingswet en in geval van medebewind gelden artikel 108 Gemeentewet en artikel 112 Provinciewet. Bij artikel 2 van de Financiële-verhoudingswet geldt dat bij toekenning van een nieuwe taak ook gesproken moet worden over de

³ Kamerstukken II, 2022/23, 36 200 VII, nr. 178, p. 5.

⁴ Commissie Wethouder van de Toekomst, 1 juli 2024 «Wethouders van Waarde: Toekomstverkenning wethoudersambt en wethouderschap» (<https://www.wethoudersvereniging.nl/assets/documents/2024-07-01-Eindrapport-Commissie-wethouder-van-de-toekomst-Wethouders-en-bronvermelding.pdf>)

⁵ NOS, 15 januari 2025, «Weer meer wethouders gestopt in 2024, roep om uitbreiding van colleges» (Weer meer wethouders gestopt in 2024, roep om uitbreiding van colleges)

dekking van de bijbehorende uitgaven. In geval van medebewind geldt dat de kosten, verbonden aan de uitvoering, voor zover zij ten laste van de betrokken gemeenten dan wel provincies blijven, door het Rijk aan hen worden vergoed.

Het kabinet streeft er naar om gedurende de regeerperiode met medeoverheden het brede gesprek te voeren over de balans tussen ambities, taken, middelen en uitvoeringskracht en om gezamenlijk met hen te sturen op een aantal bepalende gezamenlijke maatschappelijke opgaven.

Vraag 8

Vindt u het verstandig de noodkreten van wethouders over het «ravinjaar» 2026 naast u neer te blijven leggen, aangezien dit het zoveelste signaal is dat de nood heel hoog is en we aan de vooravond staan van de grootste bezuinigingen?

Antwoord 8

Het is zeker verstandig oor te hebben voor deze signalen. Gemeenten hebben de afgelopen jaren een grote rol gespeeld en spelen nog steeds een grote rol bij belangrijke maatschappelijke opgaven.

Het kabinet geeft gehoor aan dit signaal door als kabinet in gesprek te zijn en te blijven met de medeoverheden. Dit kabinet heeft als doel om gedurende de regeerperiode met hen het brede gesprek te voeren over de balans tussen ambities, taken, middelen en uitvoeringskracht en gezamenlijk met hen te sturen op een aantal bepalende gezamenlijke maatschappelijke opgaven. Zo heeft er op 21 november weer een Overhedenoverleg plaats gevonden en op 26 november een Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen (BOFv). In het Overhedenoverleg van augustus jl. is afgesproken om, waar het Regeerprogramma medeoverheden raakt, ambities en beleidsvoornemens gezamenlijk met medeoverheden uit te werken.

In het Overhedenoverleg van 21 november jl. is gesproken over de gevolgen van het regeerprogramma voor de medeoverheden en over de knelpunten in het huidige takenpakket en de werkwijze bij nieuwe taken of het wijzigen van bestaande taken. Voorts is gesproken over de mogelijkheid van een interbestuurlijke samenwerkingsagenda en over de stappen die we gezamenlijk kunnen zetten in de richting van het volgende Overhedenoverleg in februari. Ik heb uw kamer per brief geïnformeerd over de uitkomsten van dit Overhedenoverleg en over het proces richting Voorjaarsnota.⁶

Vraag 9

Beseft u dat gemeenten decentrale taken namens de rijksoverheid uitvoeren en dat er op dit moment meer uitgaven worden gedaan dan het Rijk aan middelen daarvoor vergoedt, terwijl gemeenten bij dergelijke opneemingen geen mogelijkheid hebben om deze kosten te beheersen?

Antwoord 9

Zoals in het antwoord op vraag 7 aangegeven ben ik bekend met de zorgen van gemeenten. Het kabinet heeft als doel om gedurende de regeerperiode met de medeoverheden het brede gesprek te voeren over de balans tussen ambities, taken, middelen en uitvoeringskracht en om gezamenlijk met hen te sturen op een aantal bepalende gezamenlijke maatschappelijke opgaven.

Er lopen onder verantwoordelijkheid van de collega bewindspersonen van VWS trajecten met gemeenten op de WMO en de jeugdzorg om de beheersbaarheid en houdbaarheid te verbeteren. In het bijzonder wordt hierbij gekeken hoe de open-eind regeling van de WMO te beëindigen en naar de reikwijdte van de jeugdzorg.

Er geldt in zijn algemeenheid dat gemeenten onder andere via het gemeentefonds middelen ontvangen voor het uitvoeren van hun takenpakket. Deze middelen zijn beleids- en bestedingsvrij. Dit betekent dat gemeenten zelf besluiten over de allocatie hiervan en dat er geen 1-op-1 vergelijking kan worden gemaakt tussen de inkomsten voor en de uitgaven aan een specifieke decentrale taak.

⁶ Kamerstukken II 2024–2025, 36 600 B, nr. 22

Vraag 10

Hoe staat dit in verhouding tot artikel 108 van de Financiële-verhoudingswet? Kunt u duidelijkheid geven wat de gevolgen zijn voor de Rijksbegroting indien deze tekorten alsnog bij het Rijk worden geclaimd?

Antwoord 10

De in de wet opgenomen uitgangspunten staan buiten kijf. In geval van medebewind gelden artikel 108 Gemeentewet en artikel 112 Provinciewet, waaruit volgt dat de kosten, verbonden aan de uitvoering, voor zover zij ten laste van de betrokken gemeenten dan wel provincies blijven, door het Rijk aan hen worden vergoed.

Zoals bij vraag 7 aangegeven gaat het om de balans tussen ambities, taken, middelen en uitvoeringskracht en is het kabinet hierover in gesprek met medeoverheden.

Vraag 11

Herkent u het signaal dat de gesprekken met de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) over de gemeentefinanciën stroef lopen met weinig perspectief voor gemeenten? Zo ja, waarom wordt er niet meer gehoor gegeven aan de brede zorgen van onze decentrale overheden?

Antwoord 11

Het Kabinet voert constructief overleg met de VNG en ook met het Interprovinciaal overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW). Neem bijvoorbeeld het Overhedenoverleg op 21 november jl, met VNG, IPO en de Unie van Waterschappen. Dat was geen gemakkelijk gesprek, maar het was wel een goed gesprek. Bij dat overleg was de wil aanwezig om er samen uit te komen. In maart volgt een nieuw Overhedenoverleg. Naast dit Overhedenoverleg vond in november ook een Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen plaats. Ik heb uw kamer over de uitkomsten van beide overleggen per brief geïnformeerd.⁷

⁷ Kamerstukken II 2024–2025, 36 600 B, nr. 22